

Nowa strategia działania Al-Kaidy w Afganistanie

Tomasz Otłowski

Departament Analiz Strategicznych

Warszawa, 4 lutego 2011 r.

Wydarzenia ostatnich miesięcy w Afganistanie sugerują, że Al-Kaida (*Baza*) dokonała szeregu istotnych zmian w swej dotychczasowej strategii działania w tym kraju.

Podstawowy cel działania Al-Kaidy w Afganistanie pozostaje niezmienny – organizacja wspiera dążenia Talibów do „wyzwolenia” tego kraju z obecności sił międzynarodowych oraz obalenia obecnych władz w Kabulu. Najwyższe kierownictwo *Bazy* wciąż postrzega jednocześnie działania w Afganistanie w kontekście swojej ponadregionalnej (globalnej) strategii *dżihadu*. Z perspektywy Al-Kaidy, restauracja Islamskiego Emiratu Afganistanu i odzyskanie władzy przez Talibów to element szerszej, dalekosiężnej wizji, zakładającej stworzenie nowego islamskiego kalifatu.

Dla realizacji tego strategicznego celu Al-Kaida i współpracujące z nią regionalne ugrupowania islamskich radykałów udzielają od 2002 r. szerokiego poparcia afgańskim siłom antyrządowym i antykoalicyjnym. Pomoc ta przybierała dotychczas głównie postać specjalistycznych szkoleń dla afgańskich rebeliantów, prowadzonych w obozach organizacji na obszarze pakistańskiego pogranicza. Szkolenia te miały jednak elitarny charakter i jak się szacuje objęły zaledwie ok. 20 proc. „kadrowych” (tj. nie będących tylko okresowymi bojownikami) członków rebelii.

W ramach pomocy udzielanej afgańskim formacjom antyrządowym Al-Kaida zapewnia im też wysokiej klasy „specjalistów”, zwłaszcza w zakresie konstrukcji zaawansowanych technologicznie improwizowanych ładunków wybuchowych (IED), a także dostarcza ochotników, mających przeprowadzać zamachy samobójcze. Po stronie afgańskiej rebelii, największymi beneficjentami tego wsparcia ze strony Al-Kaidy są zwłaszcza Siatka Hakkanich, w mniejszym zaś stopniu sam ruch Talibów (struktury podległe Najwyższej Radzie mułły Mohammada Omara, rezydującej w pakistańskiej Kwecie) oraz ugrupowanie Gulbuddina Hekmatiaara.

W dotychczasowym układzie (funkcjonującym mniej więcej do wiosny 2010 r.), struktura *Bazy* jedynie sporadycznie włączała się w prowadzenie bezpośrednich działań bojowych na terenie Afganistanu, choć utrzymywała swe komórki w kilkunastu dystryktach kluczowych prowincji afgańskich, graniczących z Pakistanem. Cechą szczególną obowiązującego do tej pory modelu współpracy między Al-Kaidą a Talibami był jej nieformalny charakter – choć żadna ze stron nie zadeklarowała publicznie swego współdziałania z drugą, wiadomo było, że w istocie współpraca taka ma miejsce, zwłaszcza na szczeblu operacyjnym. Afgańscy rebelianci – zwłaszcza Talibowie – współdziałają z *Bazą* na zasadach swoistej symbiozy: obie strony czerpią z tej współpracy szereg korzyści, coraz bardziej się od niej nawzajem uzależniając.

Od kilku miesięcy zauważyć można w działaniach Al-Kaidy w Afganistanie szereg nowych elementów, zarówno o charakterze politycznym jak i militarnym. Ich stały i powtarzalny charakter sugeruje, że mamy do czynienia raczej z odgórną modyfikacją dotychczasowej strategii, nie zaś z przypadkowymi działaniami, dostosowywanymi *ad hoc*

aktywność organizacji do zmieniających się dynamicznie uwarunkowań operacyjnych w Afganistanie. Do najważniejszych z tych nowych elementów strategii Al-Kaidy należą:

Wzrost liczby czynnych komórek Al-Kaidy lub jej sojuszników w Afganistanie

Najnowsze szacunki, podawane przez niezależne źródła,¹ mówią obecnie o bezpośredniej, stałej obecności struktur Al-Kaidy i afiliowanych z nią ugrupowań islamistycznych w niemal 60 dystryktach w 19 (z 34) afgańskich prowincjach. Omawiany proces ma przy tym wyraźną tendencję wzrostową – te same źródła kilka miesięcy wcześniej identyfikowały obecność struktur cudzoziemskich islamistów w „zaledwie” 46 dystryktach w 16 prowincjach.

Intensyfikacja bezpośredniej aktywności operacyjnej islamistów w Afganistanie

Wzrost ilości komórek Bazy w Afganistanie idzie w parze z obserwowanym od ok. pół roku narastaniem trendu otwartego włączania się struktur bojowych zarówno samej Al-Kaidy (głównie osławiona *Laszkar al-Zil*, Armia Cieni), jak i innych grup islamistycznych (m.in. *Laszkar-e-Toiba*, *Dżajsz-e-Mohhamed*, Islamska Unia Dżihadu) w bezpośrednie walki z siłami koalicji. Problem ten dotyczy szczególnie południowo-wschodnich prowincji afgańskich, w tym Ghazni, leżących w szerokim pasie pogranicza pakistańskiego. Coraz częściej jednak oddziały bojowe Bazy lub innych grup dokonują zaawansowanych operacji w głębi kraju.²

Elementem omawianego trendu jest również zauważalny w ostatnich miesiącach wzrost liczby ataków samobójczych, przeprowadzanych w Afganistanie bezpośrednio „na rachunek” Al-Kaidy (nie zaś afgańskich rebeliantów).³

Intensyfikacja bezpośredniej aktywności bojowej na terenie Afganistanu sprzyja też dalszemu zacieśnianiu operacyjnych więzi między Al-Kaidą i jej islamistycznymi sprzymierzeńcami z jednej strony, a afgańskimi Talibami (oraz organizacją Hakkanich) z drugiej. Większość dużych operacji z udziałem islamistów, podjętych w minionym roku, prowadzona była bowiem przez mieszane grupy bojowe, w których znajdowali się członkowie wielu różnych ugrupowań – zarówno cudzoziemscy islamiści, jak i Afgańczycy.

Przejmowanie przez Al-Kaidę kontroli nad aktywnością operacyjną Talibów

Miniony „okres bojowy” w Afganistanie uwidoczniał nowy trend w aktywności sił antyrządowych: przejmowanie przez bojowników Al-Kaidy (lub jej sojusznicznych grup) bezpośredniego, formalnego dowodzenia grupami bojowymi podległymi Talibom. Mechanizm

¹ M.in.: „*The Long War Journal*” (www.longwarjournal.org).

² Np. 19 maja 2010 r. zaatakowana została największa instalacja militarna ISAF - baza w Bagram w prowincji Parwan (centralny Afganistan). Ataku dokonał duży oddział terrorystów, złożony z bojowników Al-Kaidy, Unii Islamskiego Dżihadu, Islamskiego Ruchu Uzbekistanu oraz afgańskich i pakistańskich Talibów. 18 stycznia 2011 r. Al-Kaida przyznała oficjalnie, że w ataku tym zginął jeden z liderów organizacji w regionie afgańsko-pakistańskim, Bakkay Harrach alias Abu Talha (obywatel RFN).

³ Dane na temat przynależności organizacyjnej wykonawców poszczególnych zamachów uzyskuje się głównie na podstawie filmowych materiałów propagandowych, publikowanych przez islamistów w internecie po każdym ataku.

taki zaobserwowano głównie w południowo-wschodnich regionach Afganistanu, choć przypadki tego typu odnotowano także na północy kraju (prowincje Baghlan, Badghis i Kunduz) oraz zachodzie (Herat).

Pierwsze analizy dotyczące omawianego zjawiska sugerowały, że jest ono wynikiem wzrostu efektywności działań sił koalicyjnych w zakresie namierzania i eliminacji rebelianckich liderów i dowódców polowych niższego i średniego szczebla. Duży poziom ponoszonych przez rebeliantów (w relatywnie krótkim czasie) strat osobowych miał wymusić przejmowanie przez islamistów dowodzenia oddziałami Talibanu. Obecnie wydaje się jednak, że w znacznym stopniu mamy tu do czynienia z szerszym, zaplanowanym procesem przejmowania przez Al-Kaidę i jej sojuszników bezpośredniej odpowiedzialności operacyjnej za działania afgańskiej rebelii. Celem kierownictwa Bazy może być tu przede wszystkim dążenie do zwiększenia efektywności militarnej Talibów – cudzoziemscy ekstremiści, obejmujący dowodzenie oddziałami talibskim, są najczęściej dobrze wyszkoleni w zakresie działań asymetrycznych, ale dysponują też sporym doświadczeniem bojowym, wyniesionym z wcześniejszych operacji terrorystycznych w regionie afgańsko-pakistańskim, Iraku, Somalii, Czeczenii, itd.

Omawiany element strategii Al-Kaidy wobec Afganistanu, oprócz znaczenia militarnego ma także istotny aspekt ideologiczno-religijny i polityczny. Ekstremiści zasilający obecnie szeregi oddziałów talibskich lub wręcz obejmujący ich dowodzenie pełnią też rolę „oficerów politycznych”, których zadaniem jest nieustanna indoktrynacja szeregowych członków Talibanu w zakresie głoszonej przez Bazę radykalnej interpretacji islamu. Aspekt ten może mieć w dalszej perspektywie istotny wpływ na zmianę ideologicznego oblicza całego ruchu Talibów i jego ewolucję w kierunku pozycji zajmowanych przez Al-Kaidę.

Zwiększenie koordynacji działań operacyjnych w Afganistanie

Minione miesiące dowiodły, że wzrastająca aktywność Al-Kaidy i innych islamistycznych ugrupowań na terenie Afganistanu ma skoordynowany i planowy charakter. Ataki, planowane i/lub przeprowadzane przez lub z udziałem islamistów, zdają się mieć dwa zasadnicze, zbliżone do siebie cele:

- 1) zakłócanie siłom koalicji swobody ruchu (być może z opcją jego całkowitego zablokowania) na najważniejszym szlaku transportowo-komunikacyjnym Afganistanu, tzw. Ring Road;
- 2) przerwanie swobody ruchu na trasach łączących Ring Road z Pakistanem, które wiodą główne trasy zaopatrzenia logistycznego sił międzynarodowych w Afganistanie.

Jest oczywiste, że chodzi tu w pierwszej kolejności o pogorszenie sytuacji logistycznej Sojuszników, szczególnie w zakresie dostaw paliw płynnych (w ok. 80 proc. sprowadzanych drogą lądową z Pakistanu). Zwiększenie operacyjnego nacisku islamistów na Ring Road i jej pakistańskie „wylotówki” może też zmusić ISAF do wydzielenia większych sił dla

zabezpieczenia drożności tych tras, kosztem jednostek kierowanych do bezpośrednich, kinetycznych działań przeciwpartyzanckich.

Realizacja tych kluczowych obecnie celów operacyjnych Al-Kaidy – co ważne, zbieżnych z celami Talibów – odbywa się nie tylko poprzez prowadzenie działań bezpośrednio wymierzonych w ruch na ww. drogach (np. podkładanie IED, zasadzki itp.). Ważnym elementem realizacji tych celów jest również ogólna eskalacja aktywności antykoalicyjnej i antyrządowej w dystryktach i prowincjach, przez które wiodą wspomniane trasy. Destabilizacja sytuacji w tych rejonach ma zmniejszyć poczucie bezpieczeństwa lokalnej ludności i wpłynąć na zmniejszenie jej aktywności ekonomicznej z wykorzystaniem dróg ogólnokrajowych, a tym samym – ograniczyć rozwój społeczno-gospodarczy kraju.

Równie ważnym elementem tej kalkulacji strategicznej Al-Kaidy jest dążenie do wykorzystania i pogłębienia tradycyjnych w Afganistanie tendencji odśrodkowych poszczególnych części kraju. W zamyśle swych twórców,⁴ Ring Road miała bowiem stanowić czynnik łączący (dosłownie i w przenośni) główne regiony Afganistanu, głęboko zróżnicowane i ze względu na uwarunkowania historyczne i geograficzne wykazujące naturalną skłonność do separatyzmu. Skuteczne ograniczenie lub wręcz zablokowanie możliwości swobodnego i bezpiecznego przemieszczania się tą drogą wpłynęłoby więc negatywnie na sytuację wewnętrzną w kraju, sprzyjając strategicznym celom Al-Kaidy i Talibów.

Wnioski

- Analiza form i charakteru obecnego zaangażowania Al-Kaidy w Afganistanie wskazuje na przewartościowanie sposobu postrzegania przez tę organizację kwestii jej udziału w kampanii afgańskiej. Należy uznać, że mamy obecnie do czynienia z istotnym zwiększeniem zainteresowania Al-Kaidy rozwojem sytuacji strategicznej w Afganistanie.
- Zmiana sposobu podejścia *Bazy* do problematyki afgańskiej jest efektem ogólnej poprawy jej kondycji i wzmocnienia pozycji w regionie Azji Południowej i Środkowej. Równolegle ze wzrostem zaangażowania w Afganistanie obserwujemy też zwiększenie aktywności tej organizacji w sąsiednim Pakistanie.
- Zwiększając swe zaangażowanie w aktywność militarną afgańskich rebeliantów Al-Kaida zamierza osiągnąć dwa zasadnicze cele strategiczne: 1) zacieśnić ideologiczne i polityczne więzi z ruchem Talibów, a także z innymi głównymi komponentami afgańskiej rebelii, oraz 2) włączyć Taliban i kwestię afgańską w szerszą agendę globalnego *dżihadu*.

⁴ Prace nad autostradą rozpoczęto w latach 60.ub. wieku, przed wybuchem wojny domowej w 1978 r. ukończono większą część drogi (bez odcinka północnego). Obecnie Ring Road ma już kompletny charakter, na wielu odcinkach trwają jednak jeszcze prace modernizacyjne.

- Cele te nawzajem się uzupełniają i warunkują – skierowanie ruchu Talibów na ścieżkę światowej „świętej wojny” w wydaniu Al-Kaidy nie jest bowiem możliwe bez istotnych zmian w nastawieniu samych Talibów, a zwłaszcza ich najwyższego kierownictwa, dotychczas sceptycznie odnoszącego się do idei ew. udziału ruchu w aktywności ponadregionalnej. Podobnie zacieśnienie relacji z Talibanem musi odbywać się przy pomocy większego wykorzystania przez Al-Kaidę jej ponadregionalnego oddziaływania (kwestia werbunku ochotników *dżihadu* do zasilenia szeregów Talibów).
- Coraz więcej czynników wskazuje na proces zmiany nastawienia Talibów zarówno do ściślejszej współpracy z Al-Kaidą, jak i udziału ruchu w realizacji jej szerszych, globalnych celów. Działania Bazy wobec kwestii afgańskiej – w tym zwłaszcza zwiększanie jej własnego zaangażowania operacyjnego w Afganistanie oraz stopniowe przejmowanie kontroli nad aktywnością militarną Talibów – wskazują na przemyślany plan, mający doprowadzić do ściślejszego zbliżenia obu struktur. Celem Al-Kaidy jest tu zapewne dokonanie pokoleniowej zmiany w kierownictwie ruchu Talibów. Chodzi o zastąpienie dotychczasowego kierownictwa ruchu – skupionego (jak w przypadku większości islamistów „pierwszej generacji”) na celach lokalnych (narodowych) – przedstawicielami „młodych” Talibów: bardziej radykalnymi, mającymi bezpośrednie doświadczenie bojowe w walce z „niewiernymi” i co ważniejsze otwartymi na ideę udziału afgańskiego Talibanu w globalnym *dżihadzie*. Podobną ewolucję przeszli w latach 2007-2009 pakistańscy Talibowie (z organizacji *Tehrik-e-Taleban Pakistan*).
- Zwiększenie bezpośredniego zaangażowania Al-Kaidy w Afganistanie wpłynie więc w efekcie na radykalizację Talibów. Przyczyni się również do ostatecznego zatarcia różnic ideowo-politycznych między ich ruchem a nurtem światowego *dżihadu*, kierowanym i uosabianym przez Al-Kaidę. W wymiarze wewnątrzafgańskim przełoży się to na znaczne zmniejszenie szans na podjęcie skutecznych rozmów z przedstawicielami Talibów, w celu ew. wypracowania politycznego uregulowania konfliktu.